

ANIȘOARA ODEANU ȘI GENERAȚIA '27

GrațIELA Benga-Țuțuianu

Cuvinte-cheie: *Camil Petrescu, « Viața », literatură, opțiuni politice, identitate*

E un loc comun că sub denumirea de generația anilor '30 sau generația criterionistă, experiențialistă, trăiristă, ortodoxistă este cunoscută generația de tineri intelectuali dintre cele două războaie mondiale. De fapt, ar fi mai curând generația '27, așa cum a sugerat Dan. C. Mihăilescu într-o îndelung dezbătută conferință (MIHĂILESCU 2005, p. 12), oferind pentru această opțiune două argumente. În toamna lui 1927 Mircea Eliade publica, în „Cuvântul”, ciclul de articole *Itinerariu spiritual*, privit imediat ca manifest al tinerei generații. În același an, în iunie, s-au pus bazele legiunii Arhanghelului Mihail. Premisele elanului spiritual de care va da dovadă această generație, dar și pârgghiile falimentului ei politic erau, așadar, conturate spre sfârșitul anului 1927. Despre începuturile generației sale, fixate în 1927, a vorbit de altfel și Mircea Eliade – atunci când a luat în discuție *Mitul generației tinere* (ELIADE 1990, p.110), într-un articol publicat în 1935, în „Vremea”.

De generația '27 se leagă cu precădere numele lui Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Constantin Noica, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Petre Țuțea, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, Petre Pandrea ș. a. Dintr-un fenomen la început esențialmente central-bucureștean, generația '27 și-a propagat undele de influență și spre margini, atingând mai toate centrele de cultură din țară. Există, firește, marginali ai generației. În Ardeal, de pildă, Bucur Țincu. În (sau din) Banat, ar putea fi Anișoara Odeanu.

Nu numai anul nașterii o plasează pe Anișoara Odeanu în preajma criterioniștilor.

În 1907 s-au născut Mircea Eliade și Mihail Sebastian, în 1909 – Constantin Noica și Eugen Ionescu, în 1911 – Emil Cioran. Un an mai târziu, Anișoara Odeanu. Răsfățata Banatului a plecat la studii în București în perioada de efervescentă spirituală a generației interbelice. Anii '30 o găesc în capitală iar tânăra trece de la publicarea în reviste provinciale la colaborări importante în „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul”, „Universul literar”, „Viața” și „Revista

Fundațiilor Regale”. Intrată în vârtejul spectaculos al tentațiilor bucureștene, Anișoara Odeanu a devenit totodată o prezență tonică a șezătorilor literare. A fost firesc pentru tânăra de atunci să-i cunoască pe cei care dinamizau (și dinamitau) viața culturală românească. De Eugen Ionescu a legat-o o prietenie profundă și ambiguă, mistificată mai târziu de autoare. La Mircea Eliade și Mihail Sebastian privea cu amicizie și, mai ales, cu o admirație mărturisită fără ezitare. Petre Țuțea, Emil Botta și Horia Stamatu o vizitau în garsoniera pe care o împărțea cu pictorița Nina Batali. Dar, dincolo de aceste intersecții biografice care pot fi așezate sub semnul conjuncturalului, de generația '27 o apropie pe Anișoara Odeanu mai multe elemente. Să vedem, pe scurt, care ar fi acestea.

Ființă animată de un freamăt lăuntric continuu, Anișoara Odeanu se sincroniza ușor cu frenezia generației '27. Trăia o neliniște care amenința să-i erodeze echilibrul și care, în aglomerația socială a capitalei, a făcut-o să se ascundă sub o mască sau alta. Preferat și jucat cu dezinvoltură era rolul de tânără jovială, sportivă, uneori frivolă și fără apetențe pentru mari drame interioare. Pe scena Bucureștiului, Anișoara Odeanu era un personaj strălucitor. De altfel, în scrisorile către Camil Petrescu vorbea adesea despre sine folosind termenul de *personaj*. E, de fapt, un personaj multiplu: cel real - sensibil, sceptic și cu o periculoasă neîncredere în sine - , cel care poartă (pentru ceilalți) masca superficialității, un altul care ar fi dorit tânăra să fie și un al patrulea, de care îi era teamă că ar fi putut deveni. Personaje multiple, tulburătoare, suferind neașteptate metamorfoze, sunt, la rândul lor, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Cioran, Noica. Iar contururile aceluiași personaj cu mai multe chipuri, însuflețite de combustia interioară a Anișoarei Odeanu, a lui Eliade, a lui Sebastian, se reflectau (și) în scris, prin mărturisiri inidirecte.

Mircea Eliade scrisese un „roman indirect” de succes, *Șantier*. Cei mai importanți membri ai generației și-au pus semnătura pe jurnale și/sau romane care luau ca pretext epic jurnalul. *Într-un cămin de domnișoare* (1934), cartea de debut a Anișoarei Odeanu, oglindește un mod paradoxal de a fi în lume, îmbinând fermentația existențială și lehamitea. Dar cartea răspundea și așteptărilor vremii – atât ale criticii, cât și ale publicului. „Marea parte dintre principiile de construcție narativă ale «tinerei generații» autenticistei se potrivesc ca o mânășă romanului Anișoarei Odeanu” (BURȚA-CERNAT 2011, p. 231). Carte-document, *Într-un cămin de domnișoare* reflectă foarte bine atmosfera epocii, așa cum o fac și romanele lui Mircea Eliade sau cărțile lui Mihail Sebastian.

Generația '27 căuta experiența, aventura, autenticitatea. Obișnuia să forțeze triumful subiectivității, victoria eului în expansiune. Fragil, cuminte,

puștic, retractil (până la un punct), *Într-un cămin de domnișoare* mizează pe autenticitate și experiența cotidianului, însă nu și pe vitalitatea eului. Pentru a fi, în scris, fidelă sieși, prozatoarea nu ia în calcul energia (de multe ori) narcisică a colegilor ei de generație. Solidaritatea este, totuși, limitată. În cazul ei, vitalismul ar fi fost o mască. Paginile Anișoarei Odeanu nu reflectă feminitatea agresivă, încântată de sine. Dimpotrivă, prozatoarea se simte copleșită de creativitatea activă care o înconjoară. Își percepe, speriată, inutilitatea. Natura ei feminină se definește prin retragere și așteptare. În proză, opțiunea ofensivei îi este străină. Între provocatoarea, dezinvoltă Anișoara Odeanu, răsfățata literaților bucureșteni, și autoarea cu același nume, pare să existe o ruptură. De fapt, este vorba despre același tip de feminitate vulnerabilă, gata de abandon: bine mascată în boema Bucureștilor, această vulnerabilitate e asumată în ficțiune.

Povestea lui Danny (din *Într-un cămin de domnișoare*), la fel ca aceea a Olgăi (în *Călător din noaptea de ajun*), se încheagă din notații directe, din captarea sensibilă a nuanțelor, din fixarea gestului și a amănuntului insignifiant. Un obiect sau un gest la care se oprește naratoarea se îmbogățește cu un șir de valențe esențiale, căci detaliile cotidianului, greu sesizabile prin configurația lor mărunță, ascund de fapt elementul dinamic al unei conștiințe treze. Proza amănuntelor în jurul cărora se structurează cotidianul, așa cum o propune Anișoara Odeanu, este o înlănțuire de *praguri* spre o realitate care ar putea fi, oricând, altfel. Un gest ne semnificativ, o reacție stranie se pot asimila, distila, exploata într-un lungă serie de variante. În 1934, un an după ce Anișoara Odeanu și-a scris romanul de debut, Mircea Eliade scria: „A evita ridicolul înseamnă a refuza singura șansă la nemurire. Singurul contact direct cu eternitatea. [...] / Căci la aceasta se rezumă ridicolul: la trăirea vieții tale proprii, nude, imediate – refuzându-te superstițiilor, convențiilor, dogmelor. Cu cât suntem mai personali, mai identificați cu intențiile noastre, cu cât fapta noastră coincide mai perfect (sic!) cu gândul nostru – cu atât suntem mai ridicoli.” (ELIADE 1991, p. 8-9) Plecând de la aceste afirmații care defineau, în mare, starea de spirit a unei întregi generații, se poate distinge în cazul Anișoarei Odeanu o dublă perspectivă. De această dată, solidaritatea cu generația anilor '30 se manifestă de pe alte coordonate: în timp ce povestea ignoră efectele și se concentrează asupra vieții imediate (riscând să fie etichetată drept derizorie sau, pentru unii, ridicolă), personajele fac o demarcație clară între gând și faptă, fug de ridicolul în care ar putea să alunece - chiar dacă plătesc această alegere cu prețul iremediabilei ratări. În numele unei verticalități detașate (care deghizează armonios prăbușirea), se sufocă între convenții, exact în momentele în care ar trebui să se elibereze de ele.

Fragilitatea, retragerea, așteptarea se întrezăresc pretutindeni în proza Anișoarei Odeanu, fiindcă spectacolul cotidianului nu acoperă decât parțial starea de oboseală a naratoarei. Danny, Olga (protagonistele primelor două romane ale autoarei) au în comun „o subliniată stare de epuizare. Sau: starea de pândă benefică, de așteptare euforică alternează cu stările de oboseală, de epuizare, de sfârșeală.” (UNGUREANU 1983, p. 26) Iar explorările străzii bucureștene, în primul roman, sau ale spațiilor franceze ori germane, în cel deal doilea, nu fac decât să proiecteze, complementar, pelerinajele interioare ale naratoarei. Desfășurate pe suprafețe alunecoase, ele poartă aceeași amprentă a inutilității, din ce în ce mai puternică de la o carte la alta. Senzații, istorii, vise, impresii, lecturi, gânduri se derulează în romanele Anișoarei Odeanu precum cadrele unui film care nu a trecut prin cabina de montaj. Secvențele surprind umbre, contururi, stări nedefinite. Nu le analizează, nu le caută rădăcinile, se mulțumesc să le înregistreze. În camera ei de cămin, Danny notează: „M-am trezit mult înainte de a suna, cu aceeași senzație, de ceva supărător, dar care nu era nici măcar atât de supărător ca să mă necăjească cu adevărat. O stare sufletească în care te simți ispitit să cauți vină celor din jur, ca să-i cerți – și, atunci, nu mai ești deloc supărat, ești, dimpotrivă, vesel și mulțumit.” (ODEANU 1983, p. 46) O existență sub semnul nedefinirii și al indeciziei – acesta ar fi traseul de zi cu zi al protagonistei, cu întrebări înghesuite unele într-altele, cu neputința de a găsi soluții, dar cu o mândrie care o face să trăiască, vertical, eșecul. Singură, dezorientată, goală pe dinăuntru, cum se simte adesea, Danny se reflectă pe suprafețe plane și se citește în oglindă. Se privește ca pe un *text*. Se acceptă și se respinge, așa cum se apropie și se îndepărtează repede de o carte, după ce îi percepe inadecvarea. Profund inadecvat la o realitate grăbită să ia decizii, personajul-narator din romanul Anișoarei Odeanu se mișcă de parcă ar fi mereu alungat de cineva din urmă. Pașii lui Danny sunt fără țintă, ieșirile ei prin București sunt croite pe tiparul unei alergări la întâmplare. Impulsionați de gândul de a juca frumos pe scena lumii, pașii tinerei sunt grăbiți și energici, chiar dacă, sub amenințarea unui nou eșec amoros, tind „să se topească într-un mers lălâi și împiedicat...” (ODEANU 1983, p. 144).

Tinerii anilor '30 nu s-au ferit de modele. Dimpotrivă, le-au căutat cu obstinație. Din dedicația scrisă de Anișoara Odeanu pe exemplarul dăruit lui Mihail Sebastian, înțelegem că autoarea își vedea romanul ca pe o „carte care ar fi trebuit să aibă cel puțin zece mottouri din *De două mii de ani*.” Dar manuscrisul cărții de debut avea (doar) două mottouri din romanul lui Sebastian, cuvinte la care autoarea a renunțat la sugestia lui Camil Petrescu. (SEBASTIAN 1996, p. 101) De Mihail Sebastian pe Anișoara Odeanu „o apropiere un gust al nostalgiei

și al lirismului ce impregnează subtil proza cotidiană [...]; și, dacă îndrăznim să facem o comparație cu *De două mii de ani* – o carte atât de diferită totuși, ca tematică, de al doilea roman al Anișoarei Odeanu! – [...] se impune de la sine observația că și *Călător în noaptea de Ajun* și romanul lui Sebastian se revendică de la formula prozei autobiografiste, edificate pe principiul (în vogă și acum, în anii 2000) echivalenței aproape perfecte dintre autor și naratorul-personaj pe care îl delegă în text.” (BURȚA-CERNAT 2011, p. 242)

În 1942, Anișoara Odeanu, care făcea parte din redacția de la „Viața,” a vrut să-i ia un interviu lui Eliade. Acesta refuză interviul clasic, dar o îndeamnă să vină să stea de vorbă. Într-o zi de iulie, tânăra a ajuns pe strada Palade, în casa Ninei și a lui Mircea Eliade. Iar în numărul 458 al „Vieții”, se pot citi rânduri care schițează atât profilul lui Eliade, cât și matricea intelectuală a Anișoarei Odeanu: „– Mai am lume sus. Doi tineri scriitori. Tocmai te așteptam. Urcând: este extraordinar cum nu te-ai schimbat.. Spune-mi: cum faci să rămâi pe loc? - Poate pentru că nu prind rădăcini nicăieri, răspund. De altfel verva Dsale m-a copleșit. Mircea este unul din primii oameni care o poate face pe o femeie să-i placă să tacă și să asculte. E atâta căldură, atâta sinceritate, atâta simplitate în felul lui de a vorbi încât te simți bine să-l auzi mereu. Este singurul om dintre toți pe care i-am cunoscut, cu care ai sentimentul, când stai de vorbă, că nu se interesează de oamenii ceilalți din politețe și că pune în acest interes toată căldura, toată simpatia. Și Mircea Eliade are o imensă capacitate de a manifesta o caldă simpatie pentru absolut toate lucrările vieții și ale lumii acesteia, inclusiv semenii săi. [...] / Mircea Eliade a fost singura permanentă a vieții mele din ultimii zece ani, o epocă în care s-au schimbat și s-au dărâmat atâtea lucruri, încât cu greu le-aș mai putea înșirui pe un fir central, care să le dea o continuitate. / Fiecare dintre noi, vreau să spun dintre aceia care își găsesc împăcarea și echilibrul sufletesc pe un plan intelectual, nu în viața de toate zilele cu anecdotică ei mărunță, ne găsim, din timp în timp, corespondențe în câte o carte, în câte un scriitor. Fiecare corespunde unui anumit punct al evoluției noastre, apoi trecem mai departe, depășindu-le. [...] Pe Mircea Eliade nu l-am depășit niciodată. De la *Întoarcerea din rai* care a fost întâia carte pe care am citit-o [...] până la *Fragmentarium* pe care o răsfoiesc mereu și mereu, și de care mă atașez, pe zi ce trece, mai mult și mai mult. / Mircea Eliade este mai mult decât un romancier, altceva decât un filozof sau un autor de eseuri. E una dintre cele mai complexe personalități pe care le-am întâlnit. Mircea Eliade e o lume întreagă ce, pentru cei ce îl cunosc și l-au urmărit în toată opera sa, e un continuu prilej de surprize și de încântări, ce nu se epuizează niciodată. [...] Mircea Eliade nu poate fi depășit cum nu poate fi depășită viața. Are aceeași

forță, aceeași diversitate și aceeași armonie. Este unul dintre oamenii cei mai dinamici, *dintre oamenii cei mai vii* (s. a.) pe care i-am cunoscut.” (ODEANU 1942, p. 2) Purtând în ea o irepresibilă fascinație a morții, Anișoara Odeanu nu se putea raporta decât la intensitatea superlativă a viului.

Mulți dintre cei care au alcătuit generația '27 au publicat în presa vremii. În primii ani, membrii generației au ales să scrie mai ales articole cu greutate culturală sau aflate sub pecetea dezbaterii de idei. Excepția a fost Mihail Sebastian. Sunt de notorietate articolele semnate de acesta în „Cuvântul”, texte politice de opinie, sincronizate cu direcția politică a ziarului.

Există, în cadrul generației '27, o enormă dorință de implicare în viața publică, un inepuizabil angajament în lărgirea orizontului cultural românesc, ceea ce presupunea ieșirea la rampă în fața publicului larg. Nimic altceva nu avea un ecou mai rapid decât presa. Nimic altceva nu capta mai bine o idee proaspătă, o opinie problematizantă, un cuvânt ardent decât un articol de gazetă. Valorile pure, valorile spirituale, absurd de spirituale (ELIADE 1927, p. 1-2), cum le numește tânărul Mircea Eliade, trebuie diferențiate de falsele valori și răspândite fără încetare. Libertatea creatoare trebuia valorificată cu toate valențele ei, incluzând multiplicarea nucleului ei catalizator care să rodească, la rândul lui, în alte forme, în alte conștiințe.

Nici Anișoara Odeanu nu iese din tiparul general al intelectualului/scriitorului epocii. De foarte tânără semnase în publicații bănățene: „Răsunetul”, „Gazeta Lugojului”, „Primăvara Banatului”, „Semenicul”, „Banatul” ș. a. În deceniul al patrulea, scrie pentru „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Curentul magazin”, „Cuvântul”, „Seara”, „Ecol”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața”. Publică recenzii, articole de opinie, reportaje, interviuri. La „Adevărul literar și artistic” ține o *Cronică feminină* care cuprinde nu doar notații despre evenimente mondene ori sfaturi de bun-gust vestimentar și de stil, ci și fragmente de proză sau portrete caricat. Toate acestea sunt scrise cu mână sigură de literat și, nu de puține ori, cu o scâpărătoare ironie.

Intrată în redacția de la „Viața” (revistă condusă de Liviu Rebreanu), Anișoara Odeanu renunță la pseudonim. În paginile revistei se pot descoperi, sub numele ei adevărat, articole despre teatru și film, despre expoziții de pictură, recenzii, reportaje din lumea culturală, eseuri, comentarii pe marginea unor articole din presa literară. Câteodată, fragmente de proză. Sau interviuri – uneori neconvenționale – cu Camil Petrescu, Mircea Eliade, Lucian Blaga, Henriette Yvonne Stahl, Victor Ion Popa sau Sextil Pușcariu. Banatul ca spațiu mitic, condiția artistului și răspunderea acestuia față de public, elogiul poeziei moderniste și rechizitoriul privind obtuzitatea unor critici literari fac obiectul multora dintre articolele din „Viața”, în cei doi ani de colaborare constantă

(1942-1943). Ia în discuție, de asemenea, arta lecturii și arta traducerii. Cervantes, Dostoievski, Gide, I. L. Caragiale revin în atenția autoarei, care nu evită nici să se pronunțe asupra literaturii române, întrebându-se totodată de ce românii citesc mai puțin literatură autohtonă.

Colaborarea la „Viața” se deschide, nu întâmplător, cu un articol programatic care se concentrează asupra primejdiei de a renunța la specificul național în favoarea unei preluări entuziaste, fără filtru critic, a europenismului. Primul text al Anișoarei Odeanu în „Viața” trebuie citit în contextul vremurilor, dar și al biografiei autoarei. Provenită dintr-un perimetru multinațional, autoarea privea specificul spiritului (sau sufletului) românesc ca un element esențial ce pecetluia identitatea națională. Era greu pentru tânăra plecată din Banat să nu ia în considerare valorile autohtone, deși nu merge, explicit, până la pledoaria pentru o existență autarhică. Într-un articol din aprilie 1942, citim: „Dintr-o timiditate provocată de o lipsă de orgoliu național, am trăit, până de curând, obsesia de a nu ne prezenta în fața străinătății decât sub un aspect convențioanal, imitând ceea ce se făcea în alte părți pentru a demonstra că suntem civilizați, că suntem *europeni*. Odată cu schimbarea acestei concepții internaționaliste și mutarea accentului pe specificul național, însă, ne-am dat seama – nu toți, dar cei mai mulți dintre noi, ceea ce înseamnă totuși un pas înainte – că rolul nostru în civilizația europeană și mai ales în cultura europeană nu poate fi stabilit decât în măsura în care aducem fața unui specific național care să stea cu demnitate alături de specificul fiecăreia dintre celelalte nații.” (ODEANU 1942 A, p. 2)

Dar sufletul local (ceea ce Frobenius înțelegea prin *Raumseele* - esența psihologică a unui spațiu geografic) era și în atenția generației '27, membrii ei situându-se fie de partea, fie împotriva specificului național. De aici a pornit, în fond, împărțirea generației '27 în două grupări divergente a căror bătălie spirituală a devenit, treptat, politică.

Situată la început în preajma stângii („Adevărul literar și artistic”, la care colabora, fiind o publicație de stânga), apoi pe linia draptei naționaliste, Anișoara Odeanu nu a evitat, ulterior, derapajul spre extrema dreaptă, ca atâția alți membrii ai generației. Mihail Polihroniade, Haig Acterian și Petre Țuțea, de pildă, pleaseră și ei dinspre stânga spre extrema dreapta. „Este infinit probabil că din frământările pe care le trăiește azi omenirea va ieși o nouă ordine socială. Este aproape sigur că nu ne află într-o simplă criză de conjuncturi, ci într-o vastă criză de structură. Fundamentele politice și economice ale actualei lumi nu mai țin. Intră în jocul istoriei alte forțe.” (SEBASTIAN 2007, p. 35), nota Mihail Sebastian în acei ani tulburi.

Ca atâția alți tineri intelectuali ai epocii, Anișoara Odeanu a fost o admiratoare a lui Nae Ionescu, ceea ce justifică, oarecum, intrarea tinerei în

cercul extremismului de dreapta. La această influență se adaugă, ca în cazul lui Mircea Eliade, de exemplu, propriile rațiuni: o anumită viziune națională și o anumită viziune asupra viitorului României. În articolele apărute în presa vremii, autoarea ia adesea în discuție sufletul românesc. „Este românesc tot ceea ce este văzut româneste.” (ODEANU 1942 A, p.2), afirmă Anișoara Odeanu, pledând, deopotrivă, pentru un regionalism cultural care ar da măsura adevăratei libertăți: „regionalismul cultural înseamnă, în sânul unui neam, ceea ce înseamnă naționalismul cultural în turnul babilonic la neamurilor. Pentru a se clădi, fiecare neam trebuie să vorbească în limba lui – pentru a se clădi în interiorul unei țări, viața spirituală a unui neam, fiecare ținut trebuie să-și dea maximum de aport spiritual, cu propriile lui posibilități și propria lui exprimare.” (ODEANU 1942 B, p. 2) Fire analitică și, în general, sceptică, Anișoara Odeanu devine optimistă când își imaginează viitorul poporului ei. Pe acest fundal, anumite teme ale legionarismului s-au dovedit ispititoare pentru tânăra autoare: interesul pentru țară, concentrarea asupra spiritului (în prima perioadă a evoluției Legiunii), crearea unui „om nou”, jertfa și misterul fascinat al morții. Acesta din urmă a urmărit-o pe Anișoara Odeanu de-a lungul anilor: protagonistele romanelor ei trec, toate, pe lângă moarte. Ratează sinucideri, ating - repetat – aripa morții. Despre moarte autoarea a vorbit de tânără și făcut-o cu o oarecare sfințenie. Îi descoperă *majestatea*, îi sondează misterul. Moartea nu este „un loc de odihnă, de abandon al unei vieți falimentare, ci, dimpotrivă, templul ultimului țel al unei vieți întregi, o intrare grandioasă într-o cetate magică, în care sufletul descătușat de caracatița materiei pășește mândru, liber și stăpân.” (ODEANU 1942 C, p.2) Liberă și stăpână se va fi vrut Anișoara Odeanu înainte să împlinească șaiszeci de ani.

Câteva detalii ale biografiei afective ar putea explica – și ele – opțiunea politică a Anișoarei Odeanu. Logodna cu Hans Meissner, fiul lui Otto Meissner (un apropiat al lui Hitler, viitor ambasador al Germaniei la Tokio), înrolat în Căștile de Fier, și relația cu Victor Popescu, fiul lui Stelian Popescu, directorul „Universului”, intră în această ecuație contaminantă. (Suplimentul ziarului condus de Stelian Popescu, „Universul literar”, în care semna și Anișoara Odeanu, a găzduit un șir lung de texte prolegionare până în 1940.) Mai apoi, se adaugă logodna cu un legionar, medicul Dan Crivetz, cel care îi va deveni soț.

A existat, în cazul Anișoarei Odeanu, la fel ca în cazul lui Nae Ionescu și al lui Cioran în 1933 și la fel ca în cazul lui Eliade în 1936, și un contact direct cu Germania fascistă, prilejuit de crepusculul relației cu Otto Meissner. Un efect de contagiune se poate să se fi produs prin călătoriile tinerei într-un spațiu dominat (până la efuziuni mistice) de extrema dreaptă, deși motivul principal al legionarizării rămâne concepția Anișoarei Odeanu despre om și

cultură. Probabil că Anișoara Odeanu a căzut în capcana pe care nu au izbutit s-o evite nici alți tineri intelectuali ai epocii: a crezut că face cultură și că se concentra pe spiritualitate, când făcea, de fapt, politică.

În „Porunca vremii” și „Cuvântul”, tânăra autoare semnează cu aplomb articole de propagandă în favoarea Mișcării legionare. Mai mult: în 1943 scrie pentru Ministerul Propagandei Naționale o broșură prolegionară, sub titlul *Un cuvânt poate ucide mii de vieți*. Totuși, se observă că după reprimarea Rebeliunii Anișoara Odeanu și-a dozat entuziasmul și își bemolează tonul gazetăresc. Bunăoară, textele din „Viața” învăluie atitudinea autoarei în faldurile unei retorici mai cumpănite. Viziunea românească asupra lumii ocupă, în continuare, un loc central în publicistica autoarei, ale cărei referiri la ideile lugojanului A. C. Popovici sau la gândirea etnocratică a lui Nichifor Crainic îi limpezesc, încă o dată, concepțiile legate de națiune și naționalism.

La fel ca Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian și Eugen Ionescu (PETREU 2011, p. 441-454), Anișoara Odeanu a avut o problemă cu identitatea românească. La fel ca aceștia, a privit toată viața, cu atenție, la dimensiunea culturală și spirituală. Dar, în anii '30 și la începutul anilor '40, privirea critică asupra României contemporane a făcut-o pe autoare să convertească atitudinea de revoltă într-o opoziție clară față de sistemul politic democratic (la fel ca primii trei dintre cei enumerați mai sus). Iubirea de țară se metamorfozase, într-o perioadă a biografiei ei, în iubire-ură – reflectată cu ușurință în violența discursului extremist din „Porunca vremii” și „Cuvântul.” Când opțiunea politică a început să-i erodeze echilibrul și să-i afecteze familia, Anișoara Odeanu a fost pusă în fața unei răspântii dramatice. Trebuie să ne reamintim că a fost dată afară din barou, la sfârșitul lui 1943 a fost înlăturată din redacția „Vieții” iar tatălui ei i-a fost retrasă direcțiunea liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Respinsă de societatea pe care o voise împropătată spiritual (prin „omul nou” de tip legionar) și pusă la colțul anatemizaților, Anișoara Odeanu nu a renunțat la identitatea românească. După război, Mihail Sebastian era gata să o facă. Numai moartea a oprit metamorfozarea la care visase – o reșezare în Occident sau în America. Cioran - se știe - se desparte de ideea de patrie și își reneagă apartenența la românităte, imaginându-se integrat în alte popoare, în alte spații. După 1948, Eugen Ionescu a renunțat și el la identitatea românească și, implicit, la limba română. În schimb, Mircea Eliade – singurul dintre cei patru - și-a depășit identitatea, fără să o abandoneze. Totul, în numele unui ambițios mesaj universal .

Chiar dacă și-a păstrat identitatea, Anișoara Odeanu a lăsat în urmă spațiul în care aruncase istoriei teribile provocări, pentru a se refugia în perimetrul care i-a ocrotit copilăria. Întoarcerea în Banatul natal, în mici localități ca

Vărădia și Anina, ulterior în Lugojul natal, nu trebuie văzută ca o evadare întâmplătoare, de teama unei posibile pedepse. Noua așezare putea fi aleasă oriunde. Urmele s-ar fi pierdut mai ușor într-o provincie oarecare, departe de locul originilor. Dar centrul realității politice și sociale (Bucureștiul) a fost lăsat în urmă pentru a redobândi verticalitatea pe care numai un Centru spiritual (mitic) o poate ocroti. Pentru Anișoara Odeanu, acest Centru era undeva la margine, în spațiul natal, în Banatul care – așa cum scria în 1942, „întrunește viociunea oltenească și [...] melancolia Ardealului.” (ODEANU 1942 B, p. 2) Un an mai târziu, revenea asupra amprentei bănățene și scria: „este fără îndoială una din provinciile de cea mai mare vitalitate românească, una din provinciile de cel mai dezvoltat simț artistic, cu cele mai trainice rădăcini în pământul românesc. [...] Bănățenii nu sunt oameni ai rafinamentului formal, dar sunt oameni de substanță. Și de o substanță trainică și puternică ce nu are nimic din sentimentalismul moldovean de ex. Nici din misticismul ardelean – ci din acea sănătoasă armonie a unui pământ plin de sevă, care este garanția, pentru viitor, a tuturor posibilităților.” (ODEANU 1943, p. 2) În spațiul originilor, Anișoara Odeanu încerca să găsească un nou echilibru. Sau posibilitatea unei noi existențe. Pentru Mircea Eliade, *vita nova* începuse la Paris. Anișoara Odeanu o caută la marginea istoriei, dar în Centrul matricei sale personale. Pe aceste coordonate, identitatea românească e redimensionată și asumată (de-acum) în tăcere. Etapa acutelor naționaliste trecuse și se voia uitată.

Dar ce se întâmplă cu asumarea culpei? Despre culpa lui Mircea Eliade și a lui Emil Cioran s-a discutat enorm și numai o simplă enumerare a articolelor și a cărților care au luat în discuție această problemă ar acoperi multe rânduri. Și despre culpa lui Mihail Sebastian, care a scris pentru „Cuvântul” articole ce justificau violențele Legiunii și a pus sub semnul întrebării dreptul la vot al minorităților, găsim pagini care nu pot fi ignorate (vezi PETREU 2009). Culpa Anișoarei Odeanu este, și ea, reală. În 1945, a încercat să se dezvinovățească într-o scrisoare către Camil Petrescu : „... îmi dau seama în ce măsură nu aveam habar de politică, de fascism, democrație sau comunism, și cât de improprii erau termenii de naționalism, internaționalism și democrație pe care îi încurcam [...]. Nu mai vorbesc că socoteam extrema dreaptă foarte aproape de extrema stângă, ca fiind amândouă antiburgheze și anticapitaliste. Un adevărat balamuc în ordinea cunoștințelor mele politico-sociale”...” (SCRISORI... 1981, p. 135) În 21 mai 1945, cu câteva zile înainte de moartea lui Mihail Sebastian, îi scria tot lui Camil Petrescu: „Nu e nimic mai suspect decât să devii filosemită atunci când ovreii nu mai au nevoie de aceasta., nemaifiind prizoniți. Așa că voi fi nevoită să-mi mențin toate rezervele, ceea ce mă va duce la o izolare

completă.” (SCRISORI 1981, p. 136-137) Reconvertirea Anișoarei Odeanu la filosemitism nu va mai restabili prietenia cu Mihail Sebastian, pierdută după ce aceasta scrisese în „Porunca vremii” un articol împotriva evreului Sebastian. Pentru Sebastian, nu mai rămăsese timp.

Dacă nu se poate vorbi, în cazul Anișoarei Odeanu, despre o culpă criminală sau una politică - în termenii lui Karl Jaspers (vezi JASPERS 1986) - , desigur că nu se poate eluda o vină morală (pentru opțiunile și faptele individuale) și o culpă metafizică, asociată de Marta Petreu (PETREU 2011 A, p. 335) cu absența empatiei. Cu incapacitatea de a se imagina în locul celorlalți. Cu lipsa solidarității cu cei care sunt, și ei, ființe umane. Este, de altfel, culpa care apasă asupra tuturor care au girat, prin numele, faptele și scrisul lor, extremismul de dreapta sau de stânga, indiferent de perioada istorică în care au viețuit.

Refacerea traseului Anișoarei Odeanu pe fundalul generației '27 arată cât de chinuitoare, cât de turbure, cât de proteică a fost viața ei lăuntrică – așa cum au fost, de altfel, și viețile celor mai mulți dintre tinerii intelectuali de atunci. Încordarea și vibrațiile lor neobișnuite au perceput paralelisme și corespondențe, sensuri și soluții mântuitoare acolo unde îi aștepta, cu cinism, eroarea fatală. Teama obstinată de ratare, care a însoțit-o pe Anișoara Odeanu de-a lungul anilor, se va fi dovedit justificată. Entuziasmele ei perisabile, urmate de regrete și de *spălatul pe mâini*¹, erau menite să completeze o fibră literară autentică, dar care nu îi era îndeajuns. Pentru generația '27, literatura nu era suficientă. Imaginarul nu compensa o realitate care putea și trebuia să fie schimbată – prin energii vitale și cu conștiințe transfigurate. Aglutinând contradicțiile, erorile, expansivitatea și replierile conștiinței unei generații întregi, dar, la urma urmei, și ale conștiinței europene (a vremurilor de atunci și a timpului de astăzi), Anișoara Odeanu e așa cum și-a dorit: un personaj viu, deloc lipsit de grație. Un paradox, dacă așezăm în oglindă sinuciderile ei simbolice - până la ultima, amânată, dar nu și abandonată.

REFERINȚE

BURȚA-CERNAT 2011 = Bianca Burța-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate*, București, Editura Cartea Românească

ELIADE 1927 = Mircea Eliade, *Itinerariu spiritual*, I, *Linii de orientare*, „Cuvântul”, III, nr. 857

¹ Într-o scrisoare adresată lui Camil Petrescu, citim: „...Cinci minute mai târziu când vraja s-ar spulbera în singurătatea liniștită și egală a străzii, aș regreta și sufletește aș da din umeri și m-aș spăla pe mâini. De aici mi-au venit toate nenorocirile și mă văd acum la capătul unei epoci de viață peste care dau din umeri și tare aș vrea să mă spăl pe mâini.” (*Scrisori către Camil Petrescu*, II, București, Editura Minerva, 1981 p. 31)

ELIADE 1990 = Mircea Eliade, *Mitul generației tinere*, în idem, *Profetism românesc. România în eternitate*, 2, București, Editura Roza Vânturilor

ELIADE 1991 = Mircea Eliade, *Oceanografie*, în *Drumul spre centru*, antologie alcătuită de Gabrile Liiceanu și Andrei Pleșu, București, Editura Univers

JASPERS 1986 = Karl Jaspers, *Conștiința culpei*, în Idem, *Texte filosofice*, prefată de Dumitru Ghișe, Gheorghe Pirea, selecția textelor de Brno Wurtz, George Purdea, controlul traducerii de Vasile Dem. Zamfirescu, București, Editura Politică

MIHĂILESCU 2005 = Dan C. Mihăilescu, *Generația '27, atunci și acum*, „Cuvântul”, XI, nr. 3

ODEANU 1942 = Anișoara Odeanu, *Un drum în poveste, cu Mircea Eliade*, „Viața”, II, nr. 458; apud „*Dosarul*” Mircea Eliade, vol. III, 1928-1944, *Elogii și acuze*, Cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, București, Editura Curtea Veche, 2000, p. 216-217

ODEANU 1942 A = Anișoara Odeanu, *Despre filmul românesc*, „Viața”, 20 aprilie

ODEANU 1942 B = Anișoara Odeanu, *Despre regionalismul cultural. Lirica bănățeană tânără*, „Viața”, 25 februarie

ODEANU 1942 C = Anișoara Odeanu, *Elogiul morții (Sparkenbroke de Charles Morgan)*, „Viața”, 29 ianuarie

ODEANU 1943 = Anișoara Odeanu, *Pentru încurajarea regionalismului cultural. Săptămâna bănățeană*, „Viața”, 7 martie

ODEANU 1983 = Anișoara Odeanu, *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de ajun*, Timișoara, Editura Facla

PETREU 2009 = Marta Petreu, *Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian*, Iași, Editura Polirom, 2009

PETREU 2011 = vezi *Eliade, Sebastian, Ionescu, Cioran*, „copii din flori” ai României interbelice, în Idem, *De la Junimea la Noica, Studii de cultură românească*, Iași, Editura Polirom

PETREU 2011 A = Marta Petreu, *Generația '27 între Holocaust și Gulag*, în Idem, *op. cit.*

SEBASTIAN 1996 = Mihail Sebastian, *Jurnal (1935-1944)*, text îngrijit de Gabriela Omăt, prefată și note de Leon Volovici, București, Editura Humanitas

SEBASTIAN 2007 = Mihail Sebastian, *Cum am devenit huligan: texte, fapte, oameni*, București, Editura Humanitas

SCRISORI 1981 = *Scrisori către Camil Petrescu*, II. Ediție îngrijită, prefată, note și indici de Florica Ichim, București, Editura Minerva

UNGUREANU 1983 = Cornel Ungureanu, *Anișoara Odeanu, contextul unor romane*, studiu introductiv la Anișoara Odeanu, *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de ajun*, Timișoara, Editura Facla

ANIȘOARA ODEANU AND THE '27th GENERATION (Abstract)

Keywords: *Camil Petrescu, "Viața", literature, political options, identity*

One of the well-known Romania intellectuals belonged to the so-called '27th generation. Born in Lugoj (Banat) and settled down in Bucharest, Anișoara Odeanu had a lot in common with that important cultural generation. The article tries to emphasize the elements that brought Anișoara Odeanu close to Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu, but also to identify her particular shades or even (political) mistakes. Like other Romanian young intellectuals, she thought she had focused on culture and spiritual evolution, while she had chosen a dangerous political direction.